

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2025.5.65>

ВІННИК А.О.

**ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ ВЗАЄМОДІЇ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ УПРАВЛІнь
БЮРО ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ З МИТНИМИ ОРГАНАМИ****THE CONCEPT AND ESSENCE OF INTERACTION BETWEEN TERRITORIAL
DEPARTMENTS OF THE BUREAU OF ECONOMIC SECURITY OF UKRAINE
AND CUSTOMS AUTHORITIES**

Актуальність статті полягає в тому, що економічні правопорушення, як правило, виникають на перетині господарських, податкових, митних, фінансових і зовнішньоекономічних та інших відносин, у зв'язку із чим запобігання та протидія ним передбачає консолідацію ресурсів та інструментів одразу декількох органів публічної влади. Особливе значення у даному контексті має співпраця Бюро економічної безпеки (зокрема його територіальних органів) та Держмитслужби. Така взаємодія об'єктивно зумовлена взаємозв'язком завдань зазначених суб'єктів щодо захисту економічних і фінансових інтересів суспільства та держави, виявлення економічних ризиків та загроз, а також запобігання і припинення відповідних правопорушень. Мета статті полягає у необхідності розкрити поняття та сутність взаємодії територіальних управлінь Бюро економічної безпеки України з митними органами. У статті на основі комплексного аналізу словникових джерел і науково-теоретичної літератури розкрито міжгалузеве значення поняття «взаємодія». Проаналізовано авторські підходи до визначення змісту цієї категорії, а також з'ясовано особливості її тлумачення у сфері діяльності органів публічного управління. Зроблено висновок, що під взаємодією територіальних управлінь Бюро економічної безпеки України з митними органами слід розуміти нормативно врегульовану, систематичну та взаємоузгоджену діяльність організаційно самостійних і незалежних одне від одного територіальних органів Бюро економічної безпеки України та Держмитслужби, яка спрямована на забезпечення економічної безпеки, виявлення ризиків і загроз у сфері економіки, а також припинення та профілактику відповідних правопорушень. Як вбачається, сутність такої взаємодії полягає у співпраці та співробітництві уповноважених органів і посадових осіб Бюро економічної безпеки України та митних органів, що охоплює обмін інформацією, консолідацію кадрових, матеріально-технічних та інших ресурсів, спільне планування і проведення заходів та окремих практичних дій, взаємне використання інформаційних систем тощо. При цьому взаємодія не змінює компетенції територіальних управлінь Бюро економічної безпеки України і митних органів та не породжує між ними відносин прямого підпорядкування. Її головною метою є сприяння ефективному виконанню зазначеними органами покладених на них законодавством завдань і функцій, а також консолідація їхніх можливостей для досягнення спільних цілей.

Ключові слова: економічна безпека, економічні правопорушення, протидія, взаємодія, Бюро економічної безпеки, митні органи, територіальні органи.

The relevance of the article lies in the fact that economic offenses, as a rule, arise at the intersection of economic, tax, customs, financial, foreign economic and other relations, in connection with which prevention and counteraction to them involves the consolidation of resources and tools of several public authorities at once. Of particular importance in this context is the cooperation of the Bureau of Economic Security (in particular, its territorial bodies) and the State Customs Service. Such interaction is

objectively determined by the interrelation of the tasks of the specified subjects to protect the economic and financial interests of society and the state, identify economic risks and threats, as well as prevent and stop the corresponding offenses. The purpose of the article is the need to reveal the concept and essence of the interaction of territorial departments of the Bureau of Economic Security of Ukraine with customs authorities. The article, based on a comprehensive analysis of dictionary sources and scientific and theoretical literature, reveals the interdisciplinary meaning of the concept of "interaction". The author's approaches to determining the content of this category are analyzed, and the peculiarities of its interpretation in the field of public administration bodies are also clarified. It is concluded that the interaction of territorial departments of the Bureau of Economic Security of Ukraine with customs authorities should be understood as the normatively regulated, systematic and mutually coordinated activities of organizationally independent and independent territorial bodies of the Bureau of Economic Security of Ukraine and the State Customs Service, which are aimed at ensuring economic security, identifying risks and threats in the economic sphere, as well as stopping and preventing relevant offenses. As it is seen, the essence of such interaction lies in the cooperation and collaboration of authorized bodies and officials of the Bureau of Economic Security of Ukraine and customs authorities, which includes the exchange of information, consolidation of personnel, material and technical and other resources, joint planning and implementation of events and individual practical actions, mutual use of information systems, etc. At the same time, the interaction does not change the competence of the territorial departments of the Bureau of Economic Security of Ukraine and the customs authorities and does not create direct subordination relations between them. Its main goal is to facilitate the effective implementation by the said authorities of the tasks and functions assigned to them by law, as well as to consolidate their capabilities to achieve common goals.

Key words: *economic security, economic offenses, counteraction, interaction, Bureau of Economic Security, customs bodies, territorial bodies.*

Актуальність теми. Економічні правопорушення, як правило, виникають на перетині господарських, податкових, митних, фінансових і зовнішньоекономічних та інших відносин, у зв'язку із чим запобігання та протидія ним передбачає консолідацію ресурсів та інструментів одразу декількох органів публічної влади. Особливе значення у даному контексті має співпраця Бюро економічної безпеки (зокрема його територіальних органів) та Держмитслужби. Така взаємодія об'єктивно зумовлена взаємозв'язком завдань зазначених суб'єктів щодо захисту економічних і фінансових інтересів суспільства та держави, виявлення економічних ризиків та загроз, а також запобігання і припинення відповідних правопорушень.

Стан дослідження проблеми. Запобігання та протидія економічним правопорушення є актуальною проблемою наукових досліджень останніх років. Її розробці присвячували свої праці численні автори, зокрема: Т.Є. Андреева, В.Л. Дикань, С.П. Дубецька, М.В. Куракін, О.М. Ляшенко, Д.В. Назаренко, В.Д. Понікарпов та багато інших. Попри широке теоретичне підґрунтя, науковці часто не приділяють належної уваги питанню взаємодії окремих суб'єктів протидії економічним правопорушенням, зокрема Бюро економічної безпеки та Державної митної служби України.

Саме тому метою статті є: розкрити поняття та сутність взаємодії територіальних управлінь Бюро економічної безпеки України з митними органами.

Виклад основного матеріалу. Починаючи наукове дослідження зауважимо, що поняття «взаємодія» використовується у великій кількості наукових галузей. З етимологічної сторони «взаємодія» – це взаємний зв'язок між предметами у дії, а також погоджена дія між ким-, чим-небудь [1, с.346]. З точки зору фізики термін «взаємодія» розкривається в Енциклопедії сучасної України. Згідно із цим джерелом поняттям описано як вплив однієї реалії (тіла, елементарної частинки, біологічної істоти, людини, співтовариства) на іншу реалію, що змінює її динамічну поведінку. У фізиці даний процес виражено в обміні елементарними частинками [2]. В психології взаємодія являє собою обопільний вплив різних індивідів одне на одного [3, с.31]. У дисертації В.М. Фесюніна відмічається, що взаємодія може приймати форму, по-перше, співробітництва, коли сторони по взаємодії сприяють одна одній, активно допомагають досягненню індивідуальних цілей тощо; по-друге, протидії – сторони протидіють одна одній,

перешкоджають досягненню індивідуальних цілей; по-третє, компромісу – взаємодія в якій сторони частково співпрацюють, або частково протидіють одна одній і таке інше [4, с.40]. Досить цікавими є напрацювання філософів у визначенні змісту та сутності взаємодії. При цьому, зазначена категорія відома представникам даної наукової галузі досить давно. Її можна зустріти у філософських вченнях І. Канта, який розглядав останню, як одну з моделей відносин, котрою забезпечується єдність предметів і процесів чуттєво сприйманого світу. У сучасній філософській думці поняттям «взаємодія» позначають взаємний вплив речей і явищ, а також характеризують форми людського співіснування, діяльності та пізнання [5, с.14].

З огляду на зазначене вище, можемо констатувати, що взаємодія – це міжгалузева категорія, яка характеризує особливий зв'язок між індивідами, соціальними утвореннями, явищами, або об'єктами матеріального світу, якому притаманна наступна специфіка: по-перше, множинність учасників, адже взаємодія можлива за наявності двох та більше сторін; по-друге, взаємність і кореспондуючий характер дій, що передбачає прямий та зворотний вплив учасників один на одного; по-третє, взаємодія може мати як позитивний характер, коли діяльність сторін синхронна та націлена на досягнення спільного результату, або негативний – конкуренція, протиборство сторін; по-четверте, взаємодія виявляється виключно у динаміці, що включає в себе обмін діями, інформацією, ресурсами або результатами діяльності і таке інше.

Якісне дослідження взаємодії як юридичної категорії неможливе поза аналізу окремих наукових підходів щодо її тлумачення. Наприклад, у монографії З.Я. Ковальчук взаємодія характеризується систематичністю, регулярністю дій суб'єктів взаємодії щодо один одного, зокрема впливу, з метою породження нової реакції на такі дії/ вплив (взаємні регулювання, вплив, контроль, допомога). Соціальна взаємодія як результат передбачає наявність внеску кожного у виконання спільного завдання, спільні коригування дій/ процесу тощо [6]. За розумінням А.М. Соловйова взаємодія – це активна поведінка учасників суспільних відносин, спрямована на певні зміни у сфері інтересів цих учасників чи третьої сторони або недопущення таких змін. Крім цього, автор відмічає, що характерною та обов'язковою рисою взаємодії виступає взаємозв'язок між її учасниками. Останній А.М. Соловйова пропонує розуміти, як обопільно усвідомлений суб'єктами фактичний стан відносин між ними, за якого вони можуть вчинювати певні дії, що стосуються їх інтересів чи інтересів третьої сторони, або утримуватися від певних дій [7, с.27]. В той же час, Д.Г. Заброда стверджує, що взаємодія є найбільш загальною закономірністю існування світу, яка є результатом і виявом універсальної взаємодії усіх предметів та явищ і виражає внутрішню структурну єдність усіх елементів та властивостей в кожній цілісній системі, а також нескінченно різні зв'язки та відносини самої системи з іншими, оточуючими її, системами чи явищами [8;9, с. 50].

Дослідження окремих науковців спрямовано на визначення змісту та особливостей взаємодії в аспекті адміністративного права та діяльності окремих його суб'єктів. Наприклад, Л.Т. Рябовол свого часу визначила взаємодію державних правоохоронних органів, як цілеспрямовану, узгоджену й систематизовану діяльність у сфері забезпечення законності і правопорядку в державі. На думку вченої, сутність останньої полягає у відборі й застосуванні сукупності правових, організаційних, оперативних-тактичних та інших заходів (щодо своєчасного виявлення, розкриття, прискання й попередження правопорушень, а також щодо усунення передумов та причин протиправної поведінки), необхідних і достатніх для забезпечення законності і правопорядку в державі [10, с.78]. Л.Т. Рябовол доводить, що система спільних заходів включає в себе: обмін інформацією з питань боротьби зі злочинністю між правоохоронними органами у межах їх компетенцій та повноважень; вивчення й поширення позитивного досвіду взаємодії державних правоохоронних органів; створення спільних слідчо-оперативних груп для розслідування конкретних правопорушень; видання правоохоронними органами спільних нормативних актів, інструкцій, рекомендацій для унормування й таким чином підвищення ефективності їх взаємодії тощо [10, с.78].

Безпосередньо в контексті діяльності конкретного суб'єкту публічного управління, а саме Національної поліції України (далі – НПУ), досліджувану категорію охарактеризував О.В. Батраченко. Вчений наголосив, що взаємодія НПУ іншими суб'єктами у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку – це вид правовідносин, в які вступають органи поліції різного рівня з правоохоронними органами, іншими органами державної влади та місцевого самоврядування, фізичними та юридичними особами, їх об'єднаннями з метою підвищення ефективності діяльності Національної поліції щодо забезпечення публічної безпеки та порядку, шляхом організації і планування спільних заходів в цій сфері, об'єднання інформаційних, технічних, людських та інших ресурсів для спільного їх використання [11, с.103-104].

Отже взаємодія у сфері діяльності органів публічного управління набуває окремої галузевої специфіки, яка виявляється в такому: по-перше, її сторонами є носії владних повноважень, а саме органи державної влади, органи місцевого самоврядування, їх посадові особи, структурні підрозділи; по-друге, зміст взаємодії полягає в узгодженні незалежними одна від одної сторонами цілей, завдань, рішень і практичних дій, а також в обміні інформацією, спільному плануванні та проведенні заходів, поєднанні кадрових, інформаційних, матеріально-технічних та інших ресурсів; по-третє, така взаємодія не передбачає поглинання компетенції одного суб'єкта іншим або виникнення між ними відносин прямого підпорядкування. Її кінцева мета полягає у взаємному сприянні виконанню повноважень кожного учасника, досягненні спільного суспільно корисного результату, підвищенні ефективності публічного управління, запобіганні дублюванню функцій та забезпеченні комплексного вирішення завдань, що потребують спільних дій кількох суб'єктів публічної влади.

Окремої специфіки сутність взаємодії набуває безпосередньо в діяльності Бюро економічної безпеки та Держмитслужби, що відображено у нормативно-правових положеннях. Наприклад, згідно до Закону України «Про Бюро економічної безпеки України» БЕБ у процесі своєї діяльності взаємодіє з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, іншими органами влади, підприємствами, установами та організаціями, банками та іншими фінансовими установами відповідно до закону. Порядок обміну інформацією, у тому числі оперативною, проведення спільних заходів БЕБ та інших державних органів, що відповідно до закону здійснюють оперативно-розшукову діяльність, встановлюється спільними наказами Бюро та відповідних державних органів. Крім зазначеного, Законом встановлено, що БЕБ має безпосередній, у тому числі автоматизований, доступ до автоматизованих інформаційних і довідкових систем, реєстрів і банків (баз) даних, держателем (адміністратором) яких є державні органи або органи місцевого самоврядування, користується державними, у тому числі урядовими, засобами зв'язку і комунікацій, мережами спеціального зв'язку та іншими технічними засобами. Порядок такого доступу визначається відповідними міжвідомчими угодами (договорами), спільними наказами (розпорядженнями) та протоколами до них або в порядку електронної інформаційної взаємодії, якщо інше не передбачено законом [12].

Закон закріплює специфіку взаємодії БЕБ з окремими органами державної влади. Наприклад, Державна служба фінансового моніторингу України з метою запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, передає БЕБ інформацію, у тому числі узагальнені матеріали (додаткові узагальнені матеріали), в порядку, визначеному законом. Антимонопольний комітет України, Фонд державного майна України, органи державного фінансового контролю, податкові та митні органи, а також інші державні органи, що здійснюють державний контроль за дотриманням юридичними і фізичними особами законодавства України, з метою запобігання та протидії кримінальним правопорушенням, віднесеним до підслідності БЕБ, передають Бюро інформацію про обставини, що свідчать про вчинення таких кримінальних правопорушень [12]. Крім зазначеного, БЕБ взаємодіє з Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку, що виражається у форматі прямого доступу до автоматизованих інформаційних і довідкових систем, реєстрів та банків (баз) даних Комісії [12].

В свою чергу, Держмитслужба, відповідно до постанови КМУ «Про затвердження положень про Державну податкову службу України та Державну митну службу України» під час виконання покладених на неї завдань взаємодіє з іншими органами виконавчої влади, консультативними, дорадчими та іншими допоміжними органами, органами місцевого самоврядування, громадськими об'єднаннями, відповідними органами іноземних держав і міжнародних організацій та об'єднань, а також підприємствами, установами та організаціями, всеукраїнськими об'єднаннями профспілок і всеукраїнськими об'єднаннями організацій роботодавців, зокрема шляхом обміну електронними документами у визначеному законодавством порядку [13].

Висновки. Таким чином, під взаємодією територіальних управлінь Бюро економічної безпеки України з митними органами слід розуміти нормативно врегульовану, систематичну та взаємоузгоджену діяльність організаційно самостійних і незалежних одне від одного територіальних органів БЕБ України та Держмитслужби, яка спрямована на забезпечення економічної безпеки, виявлення ризиків і загроз у сфері економіки, а також припинення та профілактику відповідних правопорушень.

Як вбачається, сутність такої взаємодії полягає у співпраці та співробітництві уповноважених органів і посадових осіб БЕБ та митних органів, що охоплює обмін інформацією, консолідацію кадрових, матеріально-технічних та інших ресурсів, спільне планування і проведення

заходів та окремих практичних дій, взаємне використання інформаційних систем тощо. При цьому взаємодія не змінює компетенції територіальних управлінь БЕБ і митних органів та не породжує між ними відносин прямого підпорядкування. Її головною метою є сприяння ефективному виконанню зазначеними органами покладених на них законодавством завдань і функцій, а також консолідація їхніх можливостей для досягнення спільних цілей.

Список використаних джерел:

1. Білодід І.К. Словник української мови в 11 томах: том 1. Київ: Вид-во «наукова думка». 1970. 827 с.
2. Лук'янець В.С. Взаємодія. Енциклопедія Сучасної України. редкол. : І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін. ; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2005. URL: <https://esu.com.ua/article-33901>
3. Велика українська енциклопедія. тематичний словник гасел з напрямку «Філософські науки» (філософія, логіка, етика, естетика). Укладачі: Арістова А. В., Шліхта І. В.; за заг. ред. д. і. н., проф. Киридон А. М. К. : Державна наукова установа «Енциклопедичне видавництво», 2019. 256 с.
4. Фесюнін В.М. Організаційно-правові засади взаємодії органів державної податкової служби з населенням: дис... канд. юрид. наук. : 12.00.07. Харків: Харківський національний університет внутрішніх справ. 2007. 187 с.
5. Волобуєва О.О. Взаємодія з фахівцями під час збору інформації про особу, що скоїла злочин: дис... канд. юрид. наук. : 12.00.09. Донецьк : Донецький юридичний інститут лугансько-го державного університет внутрішніх справ. 2006. 236 с.
6. Ковальчук З. Я. Психологічний аналіз міжособистісної взаємодії вчителя із старшокласниками : монографія Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2008. 160 с.
7. Соловійова А.М. Кримінально-правова характеристика примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань (ст.355 КК України): дис... канд. юрид. наук. : 12.00.08. Київ: Київський національний університет імені Тараса Шевченка. 2004. 217 с.
8. Заброда Д. Г. Взаємодія суб'єктів боротьби з корупцією (адміністративно-правовий аспект) : дис. ... канд.. юрид. наук : 12.00.07. К., 2005. 235 с.
9. Колпаков В. К., Заброда Д. Г. Адміністративно-правові проблеми взаємодії суб'єктів боротьби з корупцією : монографія. Дніпропетровськ, 2006. 176 с.
10. Рябовол Л.Т. Взаємодія державних правоохоронних органів: проблема визначення поняття. Наукові записки. 2021. Випуск 11. С.75-80
11. Батраченко О.В. Адміністративно-правові засади діяльності національної поліції України щодо забезпечення публічної безпеки і порядку: дис.... канд. юрид. наук. : 12.00.07. Суми: Сумський державний університет. 2017. 218 с.
12. Про Бюро економічної безпеки України: закон від 28.01.2021 №1150-ІХ. Відомості Верховної Ради України. 2021. №23. Ст.197
13. Про затвердження положень про Державну податкову службу України та Державну митну службу України: постанова від 06.03.2019 №227. Офіційний вісник України. 2019. №26. Ст.900

Дата першого надходження рукопису до видання: 20.08.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 10.09.2025

Дата публікації: 25.09.2025